

ԱՐԱՐԱՏԻ ՄԱՐԶ ARARAT MARZ



Մարզկենտրոնը՝ *Marz centre*
ք. Արտաշատ Artashat town

Տարածաշրջանները՝ *Territoires*
Արարատ Ararat
Արտաշատ Artashat
Մասիս Masis

Քաղաքները՝ *Towns*
Արտաշատ Artashat
Մասիս Masis
Արարատ Ararat
Վեդի Vedi

Տարածքը Territory	2 090 քառ. կմ/ sq. km
Հայաստանի Հանրապետության տարածքում մարզի տարածքի տեսակարար կշիռը, % Territory share of the marz in the territory of the Republic of Armenia, %	7.0
Համայնքներ, 2020թ. տարեկզբի դրությամբ Communities, as of the beginning of 2020	95
Քաղաքներ Towns	4
Գյուղեր Villages	95
Բնակչության թվաքանակը 2020 թ. տարեկզբի դրությամբ Population number as of the beginning of the year, 2020	256.6 հազ. մարդ/ ths. person
<i>այդ թվում՝</i> <i>including:</i>	
քաղաքային urban	72.1 հազ. մարդ/ ths. person
գյուղական rural	184.5 հազ. մարդ/ ths. person
Հայաստանի Հանրապետության բնակչության ընդհանուր թվաքանակում մարզի բնակչության թվաքանակի տեսակարար կշիռը 2019 թ., % Share of marz population in the total population of the Republic of Armenia 2019, %	8.7
Քաղաքային բնակչության թվաքանակի տեսակարար կշիռը 2019 թ., % Share of urban population size 2019, %	28.1
Գյուղատնտեսական նշանակության հողեր Agricultural land	156 496.8 հա/ ha
այդ թվում՝ վարելահողեր including: arable land	24 730.1 հա/ ha

Մարզի տարածքում է գտնվում Խոսրովի պետական արգելոցը (ծովի մակերևույթից 1 600 - 2 300 մ բարձրության վրա):

Արարատի մարզը հանրապետության տնտեսապես զարգացած մարզերից է:

Մարզի տարածքով է անցնում հանրապետական նշանակության Երևան-Երասխ-Արցախ ավտոմայրուղին և Երևան-Երասխ երկաթուղին:

2019թ.-ին մարզի տնտեսության հիմնական հատվածների տեսակարար կշիռները Հայաստանի Հանրապետության համապատասխան ոլորտների ընդհանուր ծավալում կազմել են.

- արդյունաբերություն՝ 14.2%,
- գյուղատնտեսություն՝ 14.9%,
- շինարարություն՝ 5.6%,
- մանրածախ առևտուր՝ 4.1%,
- ծառայություններ՝ 1.7%:

Տնտեսության հիմքը գյուղատնտեսությունն է: Այն հիմնականում մասնագիտացած է խաղողագործության, պտղաբուծության և բանջարաբուծության մեջ:

Բեռնատրանսպորտի խաղողումները մարզում իրականացվում են ավտոմոբիլային տրանսպորտով:

Արդյունաբերության առաջատար ուղղությունները սննդամթերքի, ծախսային արտադրատեսակների, խմիչքների արտադրություններն են, ինչպես նաև հիմնային մետաղների արտադրությունը այլ ոչ մետաղական հանքային արտադրատեսակների արտադրությունը:

Մարզի բազմաճյուղ արդյունաբերության հիմնական և գլխավոր ուղղությունը մշակող արդյունաբերությունն է, որի մեջ առավել զարգացած են հետևյալ երեք ճյուղերը.

- ա) սննդամթերքի և խմիչքների արտադրություն (մրգերի, բանջարեղենի վերամշակում և պահածոյացում, թորած ալկոհոլային խմիչքների արտադրություն),
- բ) ծխախոտային արտադրատեսակների (ծխախոտի խմորում՝ ֆերմենտացիա),
- գ) հիմնային մետաղների արտադրություն
- դ) ոչ մետաղական հանքային արտադրանքի արտադրություն (ցեմենտի, կրի, ասբոցեմենտային իրերի արտադրություն, քարի կտրում և վերամշակում):

Արտաշատ քաղաքը (2020թ. տարեսկզբին՝ 19.3 հազ. բնակիչ) մարզկենտրոնն է: Քաղաքը գտնվում է Երևանից 30 կմ հեռավորության վրա (հայոց պատմական մայրաքաղաք Արտաշատից 10 կմ հյուսիսարևմուտք), զբաղեցնում է 800 հա տարածություն:

Քաղաքի արդյունաբերության հիմնական ուղղությունը մշակող արդյունաբերությունն է, որի մեջ հատկապես առանձնանում են սննդամթերքի և խմիչքների

The public nature reserve of Khosrov is situated in the territory of the marz (it is at a height of 1 600-2 300 m above sea level).

Ararat marz is one of the economically developed marzes of the republic.

Yerevan-Yeraskh-Artsakh highway and Yerevan-Yeraskh railway of republican importance run through the territory of the marz.

In 2019 the share of economy main branches of the Republic of Armenia Ararat marz in total volume of correspondent branches of the republic comprised.

- industry 14.2%,
- agriculture 14.9%,
- construction 5.6%,
- retail trade 4.1%
- services 1.7%:

Economy is based on agriculture. It is mainly specialized in wine-growing, fruit-growing and vegetable-growing.

Freight and passenger transportations in the marz are implemented by road transport.

The leading trends of industry are manufacture of food products of drinks as well as manufacture of basic tobacco metals and other non-metallic mineral products.

Manufacturing is the main and general trend of multibranch industry of the marz, of which the following three branches are more developed:

- a) manufacture of food products and drinks (processing and canning of fruit and vegetable, manufacture of distilled alcoholic beverages),
- b) manufacture of tobacco products (tobacco fermentation),
- c) production of base metal
- d) manufacture of other non-metallic mineral products (manufacture of cement, lime carbonate, asbestos cement products, cutting and processing of stone).

Artashat town (as of the beginning of 2020 comprised 19.3 ths. inhabitants) is the centre of the marz. The town is situated in 30 km distance from Yerevan (in 10 km distance to the North-West from historical Armenian town- Artashat); it occupies the area of 800 ha.

Manufacturing is the main trend of industry of the town, in which manufacture of food products and beverages (processing and canning of fruit and vegetable,

արտադրությունը (մրգերի, բանջարեղենի վերամշակում և պահածոյացում, թորած ալկոհոլային խմիչքների), ինչպես նաև ոչ մետաղական հանքային այլ արտադրանքի արտադրությունը (կղմինդրի, աղյուսի և թրծված կավից շինարարական արտադրատեսակների, բնական քարերից երեսպատման նյութերի արտադրությունը):

Քաղաքի տնտեսական կյանքում էական դեր ունի նաև գյուղատնտեսությունը, որի հիմնական ուղղությունը բուսաբուծությունն է:

Արարատ քաղաքը (2020թ. տարեսկզբին՝ 20.4 հազ. մարդ) գտնվում է Երևանից 47 կմ հեռավորության վրա, հիմնադրվել է 1936թ.: Հայտնի է որպես արդյունաբերական կենտրոն: Քաղաքի արդյունաբերության հիմնական ուղղությունը մշակող արդյունաբերությունն է, որի մեջ իր գերակշիռ տեղն ունի ոչ մետաղական հանքային և այլ արտադրանքի արտադրությունը (ցեմենտի, կրի և ասբոցեմենտային իրերի արտադրությունը):

Վեդի քաղաքը (2020թ. տարեսկզբին՝ 11.8 հազ. մարդ) գտնվում է Վեդի գետի աջ ափին, Երևանից 48 կմ հեռավորության վրա: Քաղաքի արդյունաբերության հիմնական ուղղությունը մշակող արդյունաբերությունն է, որում կարևոր տեղ է զբաղեցնում բնական քարերից երեսպատման նյութերի, էլեկտրական և հսկիչ սարքերի ու սարքավորումների, պլաստմասսաներից պատրաստվող շինարարական իրերի արտադրությունը:

Քաղաքի տնտեսական կյանքում էական դեր ունի նաև գյուղատնտեսությունը, որի հիմնական ուղղությունը դաշտավարությունն է:

Մասիս քաղաքը (2020թ. տարեսկզբին՝ 20.6 հազ. մարդ) գտնվում է Հրազդան գետի ձախ ափին, Երևանից 14 կմ հեռավորության վրա: Խոշոր երկաթուղային ապրանքային կայան է, որն ունի միջմարզային նշանակություն և սպասարկում է Երևան քաղաքին:

Քաղաքի արդյունաբերության հիմնական ուղղությունը մշակող արդյունաբերությունն է, որի մեջ գերակշիռ տեղ է զբաղեցնում սննդամթերքի արտադրությունը (մրգերի և բանջարեղենի վերամշակում և պահածոյացում), թղթի և թղթային արտադրատեսակների արտադրությունը և ծխախոտի ապրանքների արտադրությունը (ծխախոտի խմորում՝ ֆերմենտացիա):

manufacture of distilled alcoholic beverages) as well as manufacture of other non-metallic mineral products (food products processing and preserving of fruit and vegetables, manufacture of paper and paperboard) and manufacture of tobacco products (tobacco fermentation) comprise prevailing part.

Agriculture is of great importance in the economic life of the town as well, in which cultivation is the main trend.

Ararat town (as of the beginning of 2020 comprised 20.4 ths. people) is situated in 47 km distance from Yerevan and it was founded in 1936. It is known as an industrial centre. Manufacturing is the main trend of industry of the town, in which manufacture of other non-metallic mineral products (manufacture of cement, lime carbonate, asbestos cement products) comprises its prevailing part.

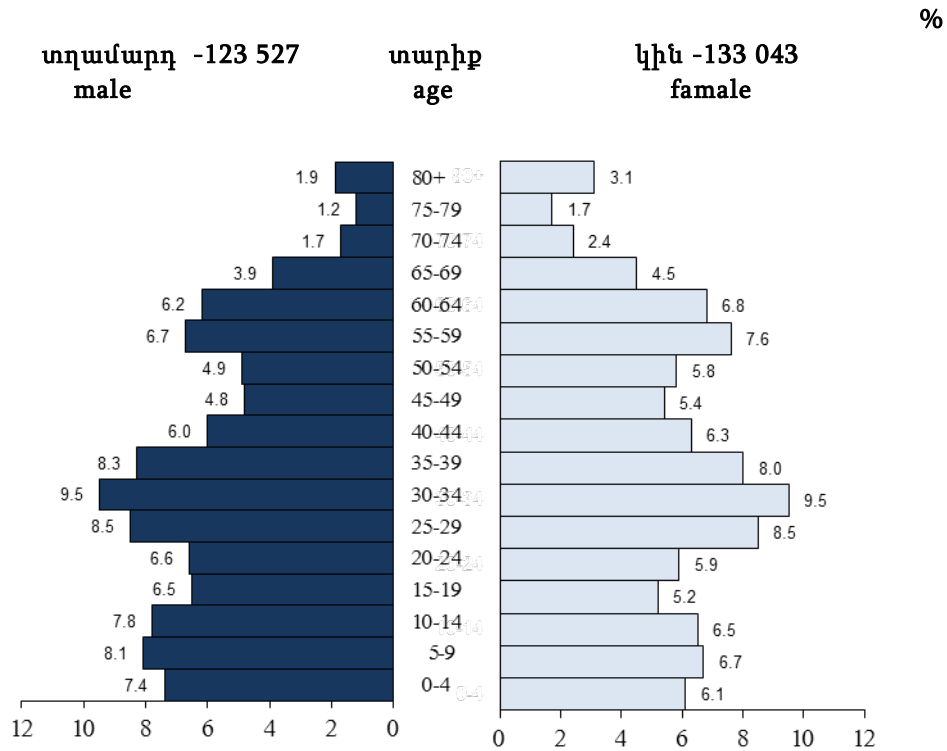
Vedi town (as of the beginning of 2020 comprised 11.8 ths. people) is situated on the right bank of Vedi River, in 48 km distance from Yerevan. Manufacturing is the main trend of industry of the town, in which manufacture of clothing materials from natural stones, manufacture of electrical equipment and control apparatus, manufacture of builders' ware of plastic are of great importance.

Agriculture is of great importance in the economic life of the town as well, in which cultivation is the main trend.

Masis town (as of the beginning of 2020 comprised 20.6 ths. people) is situated on the left bank of Hrazdan River, in 14 km distance from Yerevan. It is a big railway and goods transporting station, which is of interregional importance and supplies Yerevan city.

Manufacturing is the main trend of industry of the town, in which manufacture of wood and wood products (manufacture of wood sawing and planing, manufacture of unassembled wooden flooring including manufacture of parquet) and manufacture of tobacco products (tobacco fermentation) comprise prevailing part.

**ԱՐԱՐԱՏԻ ՄԱՐԶ ՄՇՏԱԿԱՆ ԲՆԱԿՉՈՒԹՅԱՆ ՍԵՌԱՏԱՐԻՔԱՅԻՆ ԲՈՒՐԳԸ,
2020թ. հունվարի 1-ի դրությամբ
AGE AND SEX PYRAMID OF ARARAT MARZ DE JURE POPULATION
2020 as of January 1**



**ՄԱՆՐԱԾԱԽ ԱՌԵՎՏՐԻ ՕԲՅԵԿՏՆԵՐ
RETAIL TRADE UNITS**

	Քանակը Number					
	2015	2016	2017	2018	2019	
Մանրածախ առևտրի օբյեկտներ, ընդամենը	1 446	1 557	1 623	1 821	1 890	Retail trade units, total
<i>այդ թվում՝</i>						<i>including:</i>
խանութներ	1 272	1 381	1 449	1 638	1 703	shops
կրպակներ	78	76	75	74	78	kiosks
գյուղատնտեսական արտադրանքի շուկաներ	1	1	1	1	1	markets of agricultural produce
սպառողական ապրանքների շուկաներ	4	4	4	4	4	markets of consumer goods
առևտրի այլ օբյեկտներ	91	95	94	104	104	other trade units

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ
EDUCATIONAL INSTITUTIONS

	Քանակը Number					
	2015	2016	2017	2018	2019	
Պետական նախադպրոցական	77	78	80	78	81	State pre-school
Պետական հանրակրթական	112	112	112	112	112	State general educational
Երաժշտական, արվեստի, գեղարվեստի դպրոցներ, մանկապատանեկան ստեղծագործական կենտրոններ	22	21	21	22	23	Musical, art schools, creative centers for children
Պետական նախնական մասնագիտական (արհեստագործական) ուսումնական ¹	1	1	1	3	3	State preliminary vocational educational ¹
Պետական միջին մասնագիտական ուսումնական	4	4	4	4	4	State middle vocational educational

ՔԱՂԱՔՆԵՐ
TOWNS/CITIES

Անվանումը	Town name	Մշտական բնակչության թվաքանակը 2020թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ ² Population de jure number as of January 1, 2020, person ²
Արտաշատ	Artashat	19 230
Մասիս	Masis	20 653
Արարատ	Ararat	20 445
Վեդի	Vedi	11 800

¹ Ներառյալ այն միջին մասնագիտական ուսումնական հաստատությունները, որոնք իրականացնում են նախնական (արհեստագործական) ծրագիր:

Including those middle vocational educational institutions, which implement preliminary vocational program.

² Հայաստանի Հանրապետության քաղաքների բնակչության թվաքանակը ներկայացված է Հայաստանի Հանրապետության 2011թ. մարդահամարի հիմքով վարվող բնակչության ընթացիկ հաշվառմամբ:

Population of city/towns of the Republic of Armenia are presented according to the current population statistics based on the 2011 Population Census of the Republic of Armenia.

ԳՅՈՒՂԵՐ VILLAGES

	Անվանումը	Name	Մշտական բնակչության թվաքանակը 2020թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ ¹ Population de jure numberas of January 1, 2020, person ¹
Արտաշատի տարածաշրջան Artashat district			
1	Աբովյան	Abovyan	1 412
2	Ազատավան	Azatavan	2 929
3	Այգեզարդ	Aygezard	3 046
4	Այգեպատ	Aygepat	1 469
5	Այգեստան	Aygestan	2 434
6	Արաքսավան	Araksavan	853
7	Արևշատ	Arevshat	2 265
8	Բերդիկ	Berdik	851
9	Բերքանուշ	Berkanush	1 888
10	Բաղրամյան	Baghramyanyan	1 795
11	Բարձրաշեն	Bardsrashen	1 548
12	Բյուրավան	Byuravan	1 233
13	Բուրաստան	Burastan	1 979
14	Գետազատ	Getazat	2 001
15	Դալար	Dalar	2 474
16	Դեղձուտ	Deghdsut	932
17	Դիմիտրով	Dimitrov	1 134
18	Դիտակ	Ditak	678
19	Դվին	Dvin	2 862
20	Ոստան	Vostan	3 091
21	Ջրաշեն	Jrashen	1 698
22	Կաթավաբերդ	Kaqavaberd	-
23	Հովտաշեն	Hovtashen	1 080
24	Հնաբերդ	Hnaberd	579
25	Լանջազատ	Lanjazat	1 345
26	Վերին Դվին	Verin Dvin	1 852
27	Վերին Արտաշատ	Verin Artashat	3 882
28	Վարդաշեն	Vardashen	545
29	Կանաչուտ	Kanachut	1 305
30	Մասիս	Masis	1 473

¹ ՀՀ մարզերի գյուղերի այս տվյալների սկզբնաղբյուրը՝ համայնքների կողմից տարեկան կտրվածքով ներկայացվող «Գյուղական բնակչության սեռատարիքային կազմը» վիճակագրական հաշվետվություններն են: Այդ սկզբնաղբյուրներով ՀՀ 954 գյուղական բնակավայրերի մշտական բնակչության թվաքանակների հանրագումարը՝ ամբողջությամբ և ըստ մարզերի, ունի որոշակի շեղում բնակչության ընթացիկ հաշվառման համանուն տվյալներից, որոնք խարսխված են Արդարադատության նախարարության Քաղաքացիական կացության ակտերի գրանցման և Ոստիկանության (ճշգրտված՝ տ/տ կենսապայմանների ամբողջացված հետազոտության արդյունքներով) վարչական ռեգիստրների տվյալների վրա: Ընդ որում, վերջինս վերագնահատված է ՏՏԿԱՀ արդյունքներով ստացված միգրացիայի տվյալներով (շեղումը՝ 01.01.2020թ.-ի դրությամբ ՀՀ մասշտաբով՝ կազմել է +10.8%): Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է գյուղերի միջև տվյալ տեղեկատվության գրանցման, փոխանակման, համադրման և անվանական տվյալների մակարդակով ստուգաճշտման համակարգի բացակայությամբ:

The sources of these data on RA villages are statistical annual reporting forms «Age and Sex composition of rural population» provided by the communities. According to this source the total resident population of RA 954 villages, as a whole and by marzes (regions), have some deviation from the same data of current statistics of population, which are based on the administrative registers of the Civil Status of the Ministry of Justice and the Police (Adjusted by the Results of Integrated Living Conditions Survey), while the latter is statistically adjusted by the migration results of ILCS (as of 01.01.2020 the deviation comprised +10.8% for the Republic). The deviation is mainly due to the lack of a system for recording, sharing, comparing and nominal data level calibration of the information given between the villages.

	Անվանումը	Name	Մշտական բնակչության թվաքանակը 2020թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ ¹ Population de jure numberas of January 1, 2020, person ¹
31	Քաղցրաշեն	Qaghtsrashen	2 942
32	Մխչյան	Mkhchyan	4 935
33	Մրգավետ	Mrgavet	2 465
34	Մրգավան	Mrgavan	1 754
35	Մրգանուշ	Mrganush	1 220
36	Շահումյան	Shahumyan	4 172
37	Նարեկ	Narek	1 202
38	Նորաշեն	Norashen	3 561
39	Նշավան	Nshavan	1 445
Արարատի տարածաշրջան Ararat district			
1	Ավշար	Avshar	5 189
2	Արալեզ	Aralez	2 493
3	Արարատ	Ararat	8 170
4	Արմաշ	Armasht	2 595
5	Այգավան	Aygavan	4 305
6	Գինեվետ	Ginevet	677
7	Գոռավան	Goravan	2 613
8	Դաշտաքար	Dashtaqar	561
9	Երասխ	Yeraskh	892
10	Եղեգնավան	Yeghegnavan	1 465
11	Զանգակատուն	Zangakatun	1 183
12	Շաղափ	Shaghap	925
13	Ոսկետափ	Vosketap	5 020
14	Պարույր Սևակ	Paruyr Sevak	512
15	Ուրցալանջ	Urtsalanj	154
16	Ուրցաձոր	Urtsadsor	3 182
17	Լանջառ	Lanjar	277
18	Լանջանիստ	Lanjanist	140
19	Լուսառատ	Lusarat	2 679
20	Լուսաշող	Lusashogh	639
21	Նոյակերտ	Noyakert	1 947
22	Նոր կյանք	Nor Kyanq	2 670
23	Նոր ուղի	Nor Ughi	881
24	Սուրենավան	Surenavan	2 595
25	Սիսավան	Sisavan	2 203
26	Տափերական	Taperakan	4 015
27	Տիգրանաշեն	Tigranashen	145
28	Վարդաշատ	Vardashat	185
29	Վանաշեն	Vanashen	2 550
30	Փոքր Վեդի	Pokr Vedi	3 332
Մասիսի տարածաշրջան Masis district			
1	Ազատաշեն	Azatashen	743
2	Այնթափ	Ayntap	9 686
3	Արբաթ	Arbat	1 800
4	Արգավանդ	Argavand	1 907
5	Արևաբույր	Arevabuyr	1 294
6	Գեղանիստ	Geghanist	2 968
7	Գետափնյա	Getapnya	1 475

	Անվանումը	Name	Մշտական բնակչության թվաքանակը 2020թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ ¹ Population de jure numberas of January 1, 2020, person ¹
8	Դաշտավան	Dashtavan	2 126
9	Դարակերտ	Darakert	2 724
10	Դարբնիկ	Darbnik	1 216
11	Զորակ	Zorak	1 997
12	Խաչփառ	Khachpar	2 066
13	Հայանիստ	Hayanist	2 415
14	Հովտաշատ	Hovtashat	4 037
15	Ղուկասավան	Ghukasavan	2 003
16	Մարմարաշեն	Marmarashen	3 522
17	Նիզամի	Nizami	1 223
18	Նորաբաց	Norabats	2 455
19	Նորամարգ	Noramarg	2 065
20	Նոր Խարբերդ	Nor Kharberd	7 407
21	Նոր Կյուրին	Nor Kyurin	1 109
22	Ջրահովիտ	Jrahovit	1 100
23	Ռանչպար	Ranchpar	1 221
24	Սայաթ -Նովա	Sayat-Nova	2 120
25	Սիս	Sis	1 495
26	Սիփանիկ	Sipanik	575

**ԱՐԱՐԱՏԻ ՄԱՐԶԻ ՊԱՅՄԱՆԱԿԱՆ 10 000 ԲՆԱԿԻՉ ՈՒՆԵՑՈՂ ՀԱՄԱՅՆՔԻ
ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՄԻ ՇԱՐՔ ԲՆՈՒԹԱԳՐԻՉՆԵՐ, 2019թ.
SOME SOCIAL INDICATORS OF DISTRICT COMMUNITY WITH 10 000
POPULATION IN ARARAT MARZ, 2019**

	Ընդամենը Total	նրանցից՝ including:		
		կանայք ¹ women ¹	տղամարդիկ ¹ men ¹	
Բնակչությունը, մարդ	10 000	5 183	4 817	Population, person
Ծնվածներ, մարդ	127	60	67	Births, person
Մահացածներ, մարդ	84	41	43	Deaths, person
Ամուսնություններ	47	X	X	Marriages
Ամուսնալուծություններ	10	X	X	Divorces
Մեկ բնակչի ապահովվածությունն ընդհանուր բնակմակերեսով, քառ.մ	34.1	X	X	Total area of housing stock provided per inhabitant, square metre
Կրթության ոլորտ, հաճախումը կրթօջայիններ, մարդ՝				Education sphere, attendance to educational institutions, person
նախադպրոցական	270	131	139	pre-school
հանրակրթական	1 419	675	744	general schools
երաժշտական, արվեստի, գեղարվեստի դպրոցներ, մանկապատանեկան ստեղծագործական կենտրոններ	147	100	47	musical, art schools, creative centers for children
նախնական մասնագիտական (արհեստագործական)	12	3	9	preliminary vocational
միջին մասնագիտական	46	24	22	middle vocational
բարձրագույն մասնագիտական	-	-	-	higher vocational
Առողջապահության ոլորտ՝				Public health sphere
հաճախել են պոլիկլինիկա տարվա ընթացքում (հաճախումների քանակը)	36 204	annual attendance to polyclinic during the year (number of attendances)
Մարզիկներ, մարդ	61	3	58	Athletes, person
Զբաղվածներ, մարդ	5 307	2 185	3 122	Employed, person
նրանցից՝ գիտական հիմնարկներում	1	1	0.0	including - in Science establishments
նրանցից՝ գիտության դոկտոր	0.1	0.1	-	including - doctors of Science
գիտության թեկնածուներ	0.4	0.3	0.1	candidates of Science
ուսուցիչներ	98	89	9	teachers
բժիշկներ	18	physicians
միջին բուժանձնակազմ	38	paramedical personnel
Գործազուրկներ, մարդ	793	391	402	Unemployed, person
Սոցիալական ապահովության ոլորտ				Social insurance sphere
ընդամենը կենսաթոշակառուներ, տարեվերջի դրությամբ, մարդ	1 407	818	589	total pensioners/ as of the end of the year/ person
աղքատության ընտանեկան նպաստ և միանվագ դրամական օգնություն ստացող ընտանիքներ	271	X	X	families that get poverty family benefit and one-time benefit
Հաճախումների քանակը տարվա ընթացքում				Annual attendance during the year
գրադարան	11 417	library
թատրոն	549	theatre
համերգ	-	-	-	concert
թանգարան	1 008	museum
Իրավական ոլորտ				Law sphere
հանցագործության դեպքերի քանակը, տարվա ընթացքում	62	X	X	total crimes, during the year
այդ թվում՝ ոչ մեծ ծանրության	34	X	X	of which - not grave crime
միջին ծանրության	19	X	X	medium crime
ծանր	9	X	X	grave crime
ատանձնապես ծանր	1	X	X	special grave crime

¹ Ցուցանիշները հաշվարկային են:
The indicators are accountable.